

Το λευκαρίτικο κέντημα

Το Λευκαρίτικο Κέντημα είναι εγγεγραμμένο στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της UNESCO, για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά από το 2009. Η πολιτιστική αξία του κεντήματος επιβεβαιώνεται από τη μακροβιότητά του, ως προϊόν που ταυτίζεται με την ιστορία των Λευκάρων, έχοντας τη δυνατότητα του συγκερασμού ετερόκλητων στοιχείων και της μετεξέλιξης χωρίς ν' αλλοιώνεται η τεχνική και η δημιουργική του «προσωπικότητα».

Το Λευκαρίτικο κέντημα αναπτύχθηκε στο χωριό Λεύκαρα, από το οποίο πήρε και το όνομά του. Λόγω της γεωγραφικής του θέσης, το χωριό προσέλκυε από νωρίς τους αριστοκράτες κατακτητές του νησιού, με αποτέλεσμα να γίνονται ανταλλαγές σε ποικίλα επίπεδα μεταξύ ντόπιων και ξένων. Μέσα από την επαφή με Βενετσιάνες, οι γυναίκες των Λευκάρων είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν και να διδαχτούν νέα μοτίβα και τεχνοτροπίες κεντητικής, τα οποία αφομοίωσαν δημιουργικά και τα αξιοποίησαν με το δικό τους ιδιαίτερο τρόπο στα παραδοσιακά κεντήματα που έκαναν μέχρι τότε, τα «ασπροπλούμια».

Η ευρεία διάδοση του λευκαρίτικου κεντήματος ήταν καταλυτικής σημασίας για τη διαμόρφωση του κοινωνικοοικονομικού συστήματος του χωριού. Η εμπορία λευκαρίτικων σε πολλά μέρη του κόσμου συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη του χωριού, τοποθετώντας παράλληλα τη γυναίκα στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Τέλος, οι πωλήσεις κεντημάτων στο εξωτερικό συνέβαλαν στο να ανοιχτούν οι κάτοικοι του χωριού πέρα από τα όρια του τόπου τους, μεταφέροντας πίσω νέες τάσεις και εμπειρίες.

Το Λευκαρίτικο κέντημα είναι ό,τι πιο καλλιτεχνικό και δημιουργικό έχει να επιδείξει η κεντητική τέχνη της Κύπρου και αντικατοπτρίζει την ευαισθησία και την παρατηρητικότητα της Κύπριας γυναίκας καθώς αποδίδει με λεπτομέρεια, χάρη και αρμονία μια ποικιλία σχεδίων εμπνευσμένων από τη φύση και το περιβάλλον. Ταυτόχρονα, η ενσωμάτωση στοιχείων από γειτονικούς πολιτισμούς αποτελεί απόδειξη της αρμονίας που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την τέχνη, εκεί όπου συναντώνται διαφορετικοί πολιτισμοί και άνθρωποι με δημιουργικότητα. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το λευκαρίτικο κέντημα γνώρισε τόσο ευρεία διάδοση και σε άλλες χώρες του κόσμου.

Οι κεντήτριες κάθονταν πλάι πλάι στα στενά δρομάκια του χωριού έξω από τα σπίτια τους στη διάρκεια του καλοκαιριού ή στους «ηλιακούς» (εσωτερικές αυλές) το χειμώνα και κεντούσαν κουβεντιάζοντας παράλληλα ή λέγοντας ιστορίες. Συχνά συνέχιζαν το κέντημα τα βράδια, στο φως μιας λάμπας πετρελαίου. Αυτές οι ομάδες γυναικών περιλάμβαναν κεντήτριες διαφόρων ηλικιών, από 8 μέχρι 80 χρονών, καθώς οι μεγαλύτερες και πιο έμπειρες κεντήτριες μούσων τις νεαρότερες στις τεχνικές ενός άρτιου λευκαρίτικου κεντήματος.

Σύμφωνα με μελέτη που γίνεται από την Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας για την κατοχύρωση του Λευκαρίτικου Κεντήματος, ο αριθμός των μοτίβων που μπορούν να συνδυαστούν για να δημιουργήσουν το λευκαρίτικο κέντημα ξεπερνά τα 650. Για το κέντημα

χρησιμοποιείται λινό ύφασμα σε φυσικό χρώμα. Οι βελονιές που χρησιμοποιούσαν ήταν η «φαττή» (ψαθωτή), η τυλιχτή ή άλλως «στρούχνη», η ανεβατή, η ρίζα και το γαζί. «Οι ποταμοί» αποτελούν το χαρακτηριστικότερο είδος διακόσμησης στο λευκαρίτικο κέντημα. Γίνονται με την αφαίρεση και το κόψιμο των κλωστών δημιουργώντας τριγωνικά ζικ-ζακ, τις «καμάρες». Τις διακοσμούσαν με ανεβατά και κοπτά σχέδια. Το κεντρικό σχέδιο της καμάρας ήταν κυρίως κοπτό. Το γέμιζαν με την τεχνική της δαντέλας απευθείας στο ύφασμα. Με την ένωση δύο καμάρων δημιουργούσαν άλλα πολύπλοκα σχέδια, τα «μήλα». Ανάλογα με τον κεντρικό τους διάκοσμο έπαιρναν και την ανάλογη ονομασία. Άλλα σχέδια ήταν το ταγιαδωτό, το ξωλούρι, τα καρούλια, τα φοινικωτά και το μηλούδι μακουκούδι σε διάφορους συνδυασμούς. Όλα τα σχέδια οριοθετούνται με τα ξεφτιστά σχέδια, τα γαζιά και το παραγάζι. Τα τελειώματα τους γίνονται με διάφορα είδη δαντέλας όπως τη τσίμπη, το κλόσι, το τσιμπόκλωσο και το κλόσι των κοκάλων. Το αρχαιότερο και το πιο ενδιαφέρον είναι το κλόσι των κοκάλων. Μεταλλάσσοντας τις κλωστές που είχαν σαν βαρίδι τα κοκαλάκια, έπλεκαν τις κλωστές σε διάφορους συνδυασμούς και το τέλειωναν με κρόσια, «τους φλόκκους».

Η δυσκολία και η χρονοβόρα διαδικασία που απαιτείται για την ολοκλήρωση ενός λευκαρίτικου κεντήματος φαίνεται να είναι ανασταλτικοί παράγοντες για την ενασχόληση νέων γυναικών με το κέντημα. Σήμερα καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες έτσι ώστε το Λευκαρίτικο κέντημα να συνεχίσει να αποτελεί μέρος της πραγματικότητας των Λευκάρων, της Κύπρου και της παγκόσμιας κληρονομιάς,, διατηρώντας την παραδοσιακή τεχνοτροπία και μεθοδολογία κατασκευής του.

*Πηγές: Μελέτη της εταιρείας MARKETWAY Ltd,
για το Δήμο Λευκάρων.*

Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας

<http://www.mcit.gov.cy/mcit/chs/chs.nsf/All/9B7BE119AB06356FC22573790021FA0C?OpenDocument>